

Är Gamla testamentet kristet?

Säg mig, vem talar profeten om här? Om sig själv eller om någon annan? (Apg 8:34)

Att se Kristus i Skrifterna var för apostlarna och den tidiga kyrkan själva nyckeln till Gamla testamentet. Kyrkofadern Augustinus säger: *Nya testamentet är dolt i det Gamla, det Gamla är uppenbart i det Nya.*

Jesu undervisning

En allmän tanke i vår tid är att Gamla testamentet bara kan förstås utifrån sin främre-orientaliska bakgrund och den judiska tankevärlden. Kristendomen anses på så sätt visserligen ha sina rötter i Gamla testamentet, men den kristna tron svarar inte alls mot det ursprungliga syftet med denna skriftsamling. De predikningar av apostlarna som finns i Apostlagärningarna utesluter en sådan tanke! Enligt Nya testamentet är Jesu hela verk nedlagt i Gamla testamentet. Jesus visade sina lärjungar till de gammaltestamentliga löftena om den messianska tiden och det Nya förbundet. Han säger: ”Ni forskar i skrifterna därför att ni tror att de kan ge er evigt liv. Just dessa vittnar om mig” (Joh 5:39). Jesus präntade under flera år in i sina apostlar budskapet att Skrifterna handlar om honom och får sin uppfyllelse i honom. I Nasarets synagoga i Luk 4:21 säger Jesus: ”Idag har detta Skriftens ord gått i full-

bordan inför era öron.” Han förklarar med detta att det messianska jubelåret nu var inne och att Skrifterna gått i uppfyllelse med honom.

En rätt tro och livsinriktning

Nya testamentet ställer inte fram trons folk i det Gamla testamentet som om de levde i en tid före Kristus. Nej, trons folk står där tillsammans med Kristus! Kristus finns bland sitt folk redan före sin födelse i världen. När de troende i Israel litade på Guds nåd och lydde de befallningar som han givit, då vittnade de om trons väg, den väg som alla kristna skall löpa med blicken stadigt fäst vid Jesus:

I tro vägrade Mose som vuxen att bära titel ”son till faraos dotter”. Han ville hellre fara illa tillsammans med Guds folk än ha en kortvarig glädje av synden. Han räknade Kristi smälek som större rikedom än Egyptens skatter, ty han hade blicken riktad mot den lön som väntade. (Hebr 11:23–26).

Stefanus pekar i sitt tal inför Stora Rådet på vad som hände medan Mose tog emot Guds ord på Sinai – jo, folket vände Gud ryggen och tog sig för att dyrka en guldkalv. Detta var, säger han, i själva verket bara början på en ständig missaktning av undervisningen från Gud. Avfallet i det gamla Israel var stort. Folket vandrade

i ett ”oomskuret sinnelag”. Där fanns sedes- och rättslöshet, där fanns ren avgudadyrkan.

Tyvärr förstod inte de som fanns i rådssalen att det är Gud som verkar allt gott i människan. Hon kan inte på egen hand få ett rätt förhållande till Gud. I sig själv har ju människan sedan syndafallet bara en ond böjelse, och inte också en god (1 Mos 8:21). Hon måste ta emot Jesus, Guds lidande tjänare, som sin frälsare.

Kristus i Gamla testamentet

Än mer, Jesaja förkunnar befrielse från synden för alla folk genom Herrens tjänare, Messias: ”Det är för lite för dig, då du är min tjänare, att endast upprätta Jakobs stammar och föra tillbaka de bevarade av Israel. Jag skall sätta dig till ett ljus för hednafolken, och du skall bli min frälsning till jordens ända” (Jes 49:6). Men detta kan inte ske utan att tjänaren lider. Han säger själv: ”Jag höll fram min rygg åt dem som slog mig, och mina kinder åt dem som ryckte mig i skägget. Jag dolde inte mitt ansikte för hån och spott” (Jes 50:6). Tjänarens lidande målas för våra ögon:

Det var vår sjukdom han bar, och våra plågor dem bar han, men vi, vi höll honom för att vara drabbad, slagen av Gud och pinad. Han var genomborrad för vårt av-

falls skull, han var slagen för våra synders skull. Straffet för vår frid låg på honom, och genom hans sår är det botat för oss. Vi gick alla vilse som får. Var och en gick sin egen väg. Men Gud lät allas vår synd drabba honom” (Jes 53:4–6).

Omedelbart efter skildringen av tjänarens död ser profeten frukterna av detta soningsoffer och utropar:

Jubla, du ofruktsamma, du som aldrig fått barn, brist ut i jubel, du som aldrig haft födslovärkar, tyfler är den ensammas barn än den gifta kvinnans (Jes 54:1).

Det verkar som om Paulus när han skriver Galatebrevet har just denna del av Jesajas bok i tankarna. Paulus ser förlossningen i Kristus som en fullbordan av befrielsen ur Babel, vilken i sin tur är ett slags upprepning av förlossningen ur Egypten. Paulus inte bara tillämpar orden ”jubla, du ofruktsamma” på alla barn av Sara. Nej, han ser försoningen i Kristus Jesus, förkunnelsen av evangelium, befrielsen från slaveriet under synden och i dess ställe jublande sonskap – allt detta ser han som förutsagt av

Jesaja i orden om den lidande tjänaren, hans soningsoffer, predikan om detta offer och släktet av troende som tar emot budskapet med jublande glädje.

Evangelium i Gamla testamentet

En del människor tänker att ordet ”bokstaven dödar men Anden gör levande” (2 Kor 3:6) syftar på förhållandet mellan Gamla och Nya testamentet. Men Luther påpekar att det handlar om lagen i motsats till evangeliet. Lagen dödar, evangelium ger liv. Det är en missuppfattning, säger han, att sätta likhetstecken mellan lagen och Gamla testamentet och mellan evangelium och Nya testamentet.

Luther ville i sitt studium av Gamla testamentet ge rättvisa åt den bokstavliga och naturliga innebörden. Den verkliga historien får inte skjutas i bakgrunden eller bli oväsentlig. Tidigare i kyrkan menade man gärna att den egentliga innebörden av ett bibelställe inte ligger i själva ordalydelsen utan tänktes peka hän mot en andlig verklighet.

Ledande judiska utläggare på Luthers tid lade även de stor vikt vid den historiska innebörden. En med förnuftsargu-

ment underbyggd grundregel sade dem att ingen skriftvers får tillåtas förlora sin ursprungliga innebörd. Detta låter i och för sig sunt och förnuftigt. Men frågan inställer sig: Kan ett bibelord överhuvud peka utöver sig självt fram emot Kristus och Nya testamentets tid? Om man inte tror detta, då handlar Gamla testamentet ytterst sett egentligen *inte* om Jesus Kristus. Men att läsa Skrifterna som om de bara handlade om ett semitiskt folk i det forntida Främre Orienten, det vore ju att missa det av Anden givna syftet.

Luther var övertygad om att Skriftens ord pekar bortom sin egen tid och att Kristus själv talar i Gamla testamentet. När Luther där såg Kristus så var det inte en *andlig* tolkning av något som egentligen handlar om något annat. Luther tänkte, att eftersom Gud uppenbarar sig för människorna genom Jesus Kristus, så är det ytterst sett Han som talar och handlar i hela Skriften. Han är Skriftens stjärna och kärna.

Att inte vilja se Kristus i Gamla testamentet

På Luthers tid tog många bibelvetare del i kampen mot påvedömet, men de

läste fördenskull inte Gamla testamentet på Luthers sätt. Kristna uttolkare var överlag beroende av judiska lärde. Det rike som i Daniel 7:14 överlämnas åt Människosonen – för att ta ett exempel – kunde för judiska uttolkare omöjligt syfta på kyrkans tid. Den kristna kyrkan var ju för dem bara en fortsättning på Roms välde, därtill var den hårt ansatt av Islam, och alls inget världsvälde! Inte heller stämde enligt dem profetian i Psaltaren in på Jesus:

Må han härska från hav till hav, från floden till världens ände. Må hans motståndare böja sig för honom, hans fiender kräla i stofet. Kungar från Tarsbish och fjärran kuster kommer med gåvor, kungar från Saba och Seba bär fram sin tribut. Honom måste alla kungar hylla, alla folk tjäna honom (Ps 72:8–11).

Jesus av Nasaret var ju ingen världshärs-kare! Att han skulle härska från hav till hav, från floden Eufrat till jordens ändar – det kunde de rakt inte se – och inte heller att jordens alla styresmän skulle falla ner inför Honom! När kristna utläggare faller till föga för detta sätt att tänka, ser inte heller dessa Kristi kyrka och Nådens rike i bibeltexterna.

Luther avvisar en judisk tolkning av Gamla testamentet av teologiska skäl. För honom är det Kristus som talar i Bibelns båda delar. De fromma i gammaltestamentlig tid hade, menade han, en föregripande tro på Kristus, ty Kristus själv och kyrkans tid är nedlagd i texterna. Apostlarna predikade ju att allt om Jesus från Nasaret var förutsagt i Skrifterna. Jesus intygar också själv att dessa handlar om honom: ”Ni forskar i skrifterna, därför att ni menar er i dem ha evigt liv – och det är de som vittnar om mig” (Joh 5:39).

Namnet över alla namn

Hugo Odeberg har i skriften *Kristus i Gamla Testamentet* i eftersinnande ordalag gett uttryck för vad det innebär att Herren Gud gett Kristus ”det namn som är över alla namn” (Fil 2:9). Namnet över alla namn – Kristi namn – talar i hela Skriften:

Tränger man så med denna insikt in i Gamla Testamentet, avslöjas den gudomliga röst, som här talar sedan tillvarons begynnelse, ifrån Skriftens början. Nu uppfattar man, att det var genom Kristi ord, som himlarna och jorden i begynnelsen skapades. Det var Hans röst och Hans löften, som de fallna urmänniskorna fick höra. Det var han som gav anvisningar åt den rättfärdige Lot, obegripliga löften åt Abraham, orubbliga befallningar åt Moses och Aron. Det var Han som varnade och förmanade under ökenvandringen. Hans ord ledde folkets ledare. Hans kallelse gick ut till folkets befriare. Hans myndiga ord ljöd, då konungen talade i Herrens Namn. Hans väckande, varnande, omvändande och nyskapande ord gick ut till folket genom profeternas förkunnelse i Herrens Namn. Och Herrens ord i psalmernas bok och de övriga skrifterna är Herrens Kristi ord.

Det är lätt att tänka att om man tar bort Gamla

testamentet från Nya testamentet, så har man fortfarande Nya testamentet kvar – men enligt evangelisterna och apostlarna har man *ingenting* kvar.

Bibelns båda delar utgör alltså en odelbar enhet. Odeberg påpekar även att det är lätt att tänka att om man tar bort Gamla testamentet från Nya testamentet, så har man fortfarande Nya testamentet kvar – men enligt evangelisterna och apostlarna har man *ingenting* kvar.

Löftet till Abraham

Trons fader Abraham fick löftet att han skulle bli till ett stort och segerrikt folk: ”Jag skall välsigna dig och göra din ätt talrik som stjärnorna på himlen och som sanden på havets strand, och ditt släkte skall inta sina fienders portar” (1 Mos 22:17). Det var det löftet som Sakarias hade i tanke när han nämner Guds egen ed i orden: ”den ed han svor vår fader Ab-

raham, att rycka oss ur våra fienders hand och låta oss tjäna honom utan fruktan” (Luk 1:73f). Men Guds ed och löfte till Abraham gäller inte bara honom. Arvingar till löftet är alla som delar hans tro: ”Det var inte genom lagen som Abraham eller hans avkomlingar fick löftet att ärva världen, utan genom den rättfärdighet som kommer av tro” (Rom 4:13).

Vilka är då Abraham och hans barn – dessa mot vilka Gud har tänkt på att visa barmhärtighet? Jesus säger: ”Om ni förblir i mitt ord är ni verkligen mina lärjungar. Ni skall förstå sanningen, och sanningen skall göra er fria.” Men han får av ledande judar till svar: ”Vi härstammar från Abraham och har aldrig varit slavar under någon. Vad menar du med att vi skall bli fria?” Jesus svarar: ”Är ni Abrahams barn borde ni göra Abrahams gärningar” (Joh 8:32f., 39). – Sanningen var att dessa ledares tankar och gärningar stred mot Abrahams tro. De var helt enkelt inte hans barn, inte i andligt avseende. Men vilka är i så fall Abrahams barn? Paulus svar är kort: ”De som håller sig till tron är Abrahams barn” (Gal 3:7).

Det är alltså Abrahams tro som gäller. Det är den som räknas som rättfärdighet (1 Mos 15:6, Rom 4:4). De som i gamla förbundet avföll från Abrahams tro och föraktade Guds löften var inte Abrahams barn och hade ingen del i rättfärdigheten från Gud, yttre härstamning hjälpte inte. Den som i nya förbundet avfaller från Abrahams tro och föraktar Guds löften är inte heller hans barn och har ingen del i rättfärdigheten från Gud, yttre kyrkotillhörighet hjälper inte. Men löftet till Abraham står kvar. I hans släkte – i löfteslinjen – inlemmas folk i alla länder oavsett yttre härstamning i tron på Jesus som är Guds Messias.

Att ta vara på Herrens undervisning

I synagogan i Tessonika bevisade Paulus med hjälp av Skrifterna att Messias måste lida och uppstå från de döda. Hans slutkläm var: ”Och Messias – det är just denne Jesus som jag förkunnar för er” (Apg 17:3). Några kom till tro, men andra hetsade upp folket och sta-

"Hur oför-
ständiga är ni
inte och trög-
hjärtade till att

tro allt det som profeterna
har talat! Måste inte
Messias lida detta och så
gå in i sin härlighet? Sedan
började han gå igenom
Moses och alla profeterna
och uttydde för dem vad
som i alla Skrifterna var
sagt om honom."

dens styresmän, så att Paulus och Silas snabbt måste ge sig av till Berea. Om judarna där heter det: "De tog emot Ordet mycket välvilligt och forskade dagligen i skrifterna för att se om allt detta stämde" (Apg 17:11).

I Berea insåg man – för att tala med Luther – att Skrifterna visserligen innehåller lagar som bara gällde judarna, men där finns också löftena om den kommande Messias, löftena att Davids fallna hydda ska upprättas och våra synder kastas i havets djup. Sinnelaget hos dessa bibelläsare i Berea bör också vara vår ledstjärna när vi läser vår Bibel, nämligen att studera och rannsaka Gamla testamentet för att där se och möta Kristus.

Lärjungarna på väg till Emmaus i Lukas kapitel 24 visar att de inte hade förstått något av det som skett med Jesus från Nasaret. Han var ju en så mäktig profet i ord och gärning, och de hade ju hoppats att han var den som skulle förlossa och befria Israel. Det märklige av allt var att några kvinnor ut deras krets hade varit vid graven men inte funnit kroppen, de hade istället mötts av änglar som sade att han levde.

Jesus som själv hade slagit följe med dem säger då:

Hur oförständiga är ni inte och tröghjärtade till att tro allt det som profeterna har talat! Måste inte Messias lida detta och så

gå in i sin härlighet? Sedan började han gå igenom Moses och alla profeterna och uttydde för dem vad som i alla Skrifterna var sagt om honom.

Är Gamla testamentet kristet? Den frågan besvaras bäst av dessa lärjungar. När de väl kände igen Jesus, och han plötsligt försvann ur deras åsyn, sade de till varandra: "Var inte våra hjärtan brinnande i oss, när han talade med oss på vägen och öppnade Skrifterna för oss!"

Mats Eskhult,
prof. emeritus i semitiska språk,
Uppsala universitet

ANNONS

... för att fler skall få ta emot biblisk
förkunnelse och undervisning. (Rom 1:16)
Plusgiro: 495 73 12 – 4

 Källan